

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND
VED
CL. ESKILDSEN OG H. LAUSTEN-THOMSEN

INDHOLD:

1. *R. P. Sørensen*: Kulbrænding af Tørv.
2. *J. Holdt*: Præst og Befolkning under Oprøret i 1848 - 50.
3. *E. Juhler*: Michael Taysen paa Buskmose.
4. Resultatet af Foto-Konkurrencen.

Nr. 5. 16. Aarg.

1. Novb. 1939.

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Banken for Brørup og Omegn

Aktieselskab

Kontortid 10—12 og 2—4

BRØRUP

H. A. GRUBERTS SØNNER

Aktieselskab

Metalvarefabrik

Frankrigsgade 40

København S.

Køb dansk Arbejde!

Det danske Gødnings-Kompagni ^{A/S}

København

Nykøbing F., Odense, Aalborg, Struer, Vejle, Aarhus Esbjerg, Sønderborg

Ældste og største
Gødningsforretning
i Danmark.

Eneste Fabrikant
af Superfosfat
her i Landet.

Salgskontor for Danmark for

A/S Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik

Aktieselskabet

Nordiske Kabel- og Traadfabriker

København F.

KABELVÆRK . TRAADVÆRK . VALSEVÆRK

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanvej 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.

Frederiksgade 37-39. Telf. 59.

Odense.

Jernstøberier

Gummistøvler

De Forenede Teglværker

Akts. ved Aarhus Akts.

Kontor: Parkallé 15,

Telf. 644. Aarhus. Telf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radial-
sten, glass. Tagsten
og Mursten.

Graasten Bank ^{A/S}

Kontortid 9—12 & 2—5

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- og Laanekassen
i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.

Kontortid: 10—1 og 2¹/₂—5¹/₂.

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjyds Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

Ladelund Landbrugs- og
Mælkeriskole,

Brørup St.

5 Mdr. Landbrugskursus Nov.-Marts

9 — do. Novbr.-Juli

8 — Mælkerikursus Sept.-April

Uddannelse af Kontrolassistenter.

J. C. Overgaard.

A/S

Jyllands Papir-Værk

Aarhus

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1¹/₂ Million

Graasten Teglværk

Graasten

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab

ODENSE

AKTIESELSKABET

Øxenbjerg

Dampmølle

Svendborg.

Sønderjyds
Teglundstri

Nordre Fasanvej 127

Telf. C. 4520 — Taga 1700 —

Taga 1717 — København N.

Facadesten, flammede Sten,

Tagsten, Dræner

Alle Bygningsartikler

Kulbrænding af Tørv

Af R. P. Sørensen, Padborg.

Som en Bog kan ligge opslaaet for vort Blik uden egentlig at aabne sig for os, kan en Egn ligge udbredt foran en uden at sige en noget; maaske den endda synes temmelig interesseløs. Men naar man har faaet nøjere Kendskab til Egnen, og det vil naturligtvis ogsaa sige til dens Befolkning, kan man opleve, at Landskabet lukker sig op, saa at det gaar en, som naar man gribes af en god Bog: Man læser, og læser igen og finder stadig mere deri, flere enkelte Træk, hvoraf et Helhedsbillede tydeligere og tydeligere træder frem. Saadan følte jeg det i Sommer, da jeg Dag efter Dag vandrede i Terrænet omkring Rabsted, Øster Højst og Draved Skov. (Jeg var beskæftiget med geologisk Kortlægningsarbejde som midlertidig Medhjælper ved »Danmarks Geologiske Undersøgelse«). *Nutidens* Tale i denne Egn er især om Jordens Forvandling, efter at en stort anlagt Vandløbsregulering og deraf følgende Grundvandssænkning er gennemført, og efter Oprettelsen af de mange smaa Landejendomme, hvor stræbsomme unge Folk slider i det. *Fortidens* Røst hørte jeg især i de ensomme Hedemoser: Alslev Mose, Kongens Mose og omliggende mindre Moser. Noget af det, jeg der fik at vide, lader jeg hermed gaa videre.

Overalt i Moserne ser man Spor af tidligere Tidens Tørvegravning og anden Virksomhed, for Eksempel Afbrænding af Lyng og Tuegræs. Men hvad der særlig vakte min Interesse var *Kulpoldene*. Der findes i det ellers saa flade Terræn et Antal lave Forhøjninger, som ved nærmere Eftersyn viser sig at bestaa af mere eller mindre godt bevarede, kredsrunde Volde, der omgiver en lille Flade eller i nogle Tilfælde en Fordybning. Efterhaanden som Volden jævnes ud, bliver Stedet kun kendeligt som en lille »Pold«, og naar Poldene, der ligger tæt sammen i Grupper, tværes ud, bliver det hele til et skjoldformet lille Plateau, som uanset af de fleste indgaar i Landskabsbilledet og ligner en Naturfrembringelse. Kulpolde er Befolkningens gode Navn til Fæno-

menet; »her er der brændt Kul af Tørv«, er dens Forklaring af det. En velbevaret Kulpold er let at erkende; dels paa Formen, dels paa, at der i dens Muldrag findes mange smaa Brokker af Tørvekul. Det sidste maa ikke mangle ved Bestemmelsen, da man ogsaa bruger at opbevare Tørv i store Stakke dækket med Græstørv, hvorved der efterlades noget, som ligner en Kulpold lidt; saadant et Sted ligger der mange Tørvebrokker, som er paafaldende haarde og sorte, men dog lette at kende fra Kul. Tørvekul ligner Koks, knækker med en klinger Lyd og har smaa glinsende Brudflader. Det hændte mig engang, at jeg fandt mange saadanne Kulbrokker i Væggen af en nygravet Grøft og først bag efter opdagede en Forhøjning i Jordsmonnet paa Stedet. — I Forbigaaende bemærkes, at Sandflugt mange Steder har frembragt smaa Forhøjninger, der skuffende kan ligne et eller andet, saa man ogsaa af den Grund maa se sig for. — Jeg maalte nogle velbevarede Tomter til 8—9 m i Diameter, Volden medregnet, men mange er mindre. En Gruppe kan omfatte indtil omkring en Snes af den Slags, oftest dog færre. De ligger som Regel i Randen af Mosen og lidt højt i Landskabet; der er f. Eks. mange lige paa Vandskellet mellem Arnaa's og Brede Aa's Tilløb; andre Steder ligger de paa Flyvesandsbanke. Omkring Alslev Mose har jeg lokaliseret 12 Grupper af Kulpolde; i selve Kongens Mose fandt jeg ingen; men i de Moser, som fortsætter den i Syd, fandt jeg dem fire Steder. Muligt interesserede vil vistnok lettest finde den Gruppe, der ligger paa det højeste Sted i Kongsbjærg Mose, ca 1200 m Nord for Kongsbjærg; men de store Grupper mellem Draved Sköv og Øster Højst er de interessanteste. De er i Modsætning til de førstnævnte synlige i ret stor Afstand p. Gr. af deres Bevoksning af Græsarten Bølget Bunke.

Dette om, hvad der ses i Terrænet. Det gøres her til det primære, fordi det i min Undersøgelse var det. I anden Række kom det lige saa vigtige: Gamle Folks Fortælling. Det tredje: Litteratur om Emnet fik derefter nærmest Betydning som en kærkommen Bekræftelse af Jordens og Befolkningens mere direkte Tale.

Før jeg bringer Indholdet af de gamles Beretninger, er det vist paa sin Plads at fortælle lidt om Tørvejorden og dens Tilblivelse. Et Sted, hvor Mosejorden kun er omkring $\frac{1}{2}$ m dyb, ligger Forholdene klarest; de flere Meter dybe Moseafsnit taler jeg her ikke om. Øverst i et Profil ser vi Lyngtørven; den er brun og let og bestaar for en Del af Lyngens friske Stængler og Rødder, men saa godt som ingen mineralske Korn, hvorfor den er meget yndet som Brændsel; den kaldes ofte Fladtørv. Under den er der et Par Tørv, der er brune og noget porøse. og derunder ligger der et tæt, næsten helt sort, i Luften

sprækkende Tørvelag, ofte kun af et Par Skæretørvs Tykkelse. Den nederste Tørv er ogsaa kulstofrig; men i den sidder der mange smaa, lyse Sandskorn; det er det øverste af Blegsandet, som stikker op; denne Tørv er derfor vanskelig at antænde og tages ikke med ved Gravnin- gen. Under Blegsandet træffes en meget haard Al. Hele Tørvelaget kan med nogen Ret betegnes som et kraftigt udviklet Morlag.

De Moser, der her er Tale om, ligger paa et Vandskel. Den vandrette Bevægelse i Grundvandet er derfor næsten uden Betydning, og Tilførselen af mineralsk Materiale fra Siderne næsten lig Nul. De Processer, der er betinget af Vandets lodrette Bevægelse, er derimod kraftige; og Resultatet af disse Processer er: I Morlaget en Ophobning af uformuldet Plantestof; i Blegsandet en Udvaskning af Mineralsalte forøget med Vandets Indhold af Humussyrer, som er optaget i Morlaget; i Allaget er Udfældning af de opløste Mineralsalte, bl. a. Jernforbindelser, der binder Sandet sammen og hindrer Nedbøren i at synke ned, hvorved Overjordens Fugtighed yderligere forhindrer For- muldning af de døde Plantedele ved at ødelægge Livsmulighederne for de Dyr og Bakterier, der skulde besørges den. Naar først Blegsands- laget og Allaget er færdigudviklet, sker der muligvis ikke større For- andring der; men i Morlaget fortsættes Ophobningen af organiske Stoffer foroven, og Kulstofprocenten i disse stiger med Tiden og altsaa med Dybden. Saadan hænger det sammen med Dannelsen af den meget sorte, kulstofrige Tørv. Denne Tørv siges at brænde bedre end Briketter. Hvis den tørrer for haardt, revner den og falder fra hin- anden i haarde, kantede Brokker, der som før nævnt kan ligne Kul. Paa omtrent ethvert Sted, hvor der graves Tørv, vil man dog paa nogle Strækninger se en anden Lagfølge, idet der i Stedet for den øver- ste, brune Tørv, eller maaske næsten udelukkende, findes »Hunde- kød«, en svampet, trevlet Tørv, der er dannet af Tørvemos (Sphag- num). Det er Forfædrenes Spor, man der ser. Paa det Sted er der tidli- gere gravet Tørv; den lave Tørvegrav fyldtes om Vinteren med Vand, der ikke kunde synke ned p. Gr. af Alen og ikke løbe bort p. Gr. af den ringe vandrette Bevægelse i Overfladevandet. Graven groede der- for til med Tørvemos; først senere kan Klokkelyng og igen senere Hedelyngen indfinde sig. Moserne bærer altsaa Præg af gentagne Af- gravninger, og der er fire Slags Tørv: Brune Tørv, sorte Tørv, Hunde- kød og Lyngtørv. Af disse var det, som man kan tænke, den sorte Tørv, der havde størst Værdi, ogsaa til Kulbrænding. Jeg har ganske vist hørt en Mand energisk hævde, at det var den brune, der anvendtes; men det benægtedes mindst lige saa energisk af en anden. En tredje mente, at man ikke tog det saa nøje med Adskillelsen; formodentlig

er de mest porøse Tørv brændt helt til Aske i Milen og har gjort deres Nytte ved at levere Varmen til de andres Forkulning.

Det skal nu forsøges at fremmane Livet i Moserne i sidste Aarhundrede paa Grundlag af det sete og det, jeg hørte af Mænd, der selv havde hørt det af deres Fædre eller kunde huske noget fra deres Barndom om de Ting. Skal jeg nævne en enkelt Hjemmelsmand frem for andre, bliver det Jens Knudsen, Alslev, som var godt underrettet fra sin Far.

I Foraarstiden var Gaardens Folk beskæftiget med Tørvegravning. Karlene gravede, Pigen og Drengene »krittede« Tørven ud paa Tørrepladsen. Man begyndte Kl. 5 Morgen. En Karl skulde grave 6 Læs daglig, og ifølge Alslevs Ungdoms uskrevne Lov skulde han være færdig dermed Kl. 3 Eftm., ellers blev hans opstablede Tørv væltet ned til ham i Graven. Resten af Dagen gik med Leg og Løjer. En ældre Daglejer, der var mindre opsat paa at lege, fik dog Lov at holde sit eget Tempo. Den medbragte Madkurv havde alles Interesse, skønt Indholdet Ugen igennem mest bestod af Mælk og Grød. Naar Tørvene var passende tørre, blev de kørt sammen paa en lidt høj, tør Plads og sat op i Miler. En stille Aften omkring Mikkelsdag blev Milen antændt af Gaardens mest erfarne. Til Optænding brugtes tørt Træ. I det stille Vejr stod Røg og Flammer højt til Vejrs, saa Børn i Nabo-byerne saa det og huskede det siden. Naar Flammerne døde bort, og det kun glødede i Milen, d. v. s., naar Gassen var drevet ud af Tørvene, blev Milen dækket med Græstørv, »Sajder«, og derefter med løs Jord, som klappedes godt til for at hindre Luftens fortsatte Adgang, der ellers vilde bevirke, at Tørvene brændte til Aske. Under hele Brændingen stod Folk tæt om Milen for at gribe ind i det rette Øjeblik. Efter Tildækningen var Gaardens Folk færdige med Tørvene. Milen blev staaende uaabnet til Foraaret, naar Smedene kom kørende for at hente Kul. — Gaardmanden kunde ikke overkomme at bringe Kullene til Forbrugeren. Min Hjemmelsmand mente, at der var høj Varme i Kulmilen flere Uger, ja vist Maaneder, efter Brændingen.

Tørvekul brugtes til Smedekul, dertil er de gode, langt bedre end Trækul. De giver knap saa megen »Hetz« som Stenkul, men en ensartet, jævnt fordelt Varme og ingen Slagge. De var særlig gode at anvende, naar der skulde forfærdiges Leer og Hakkelsekneve (til Skærekister), ja let Adgang til Tørvekul var vist ligefrem en Betingelse for den, der vilde lave disse Redskaber. Stenkul er ikke gode til den Slags, fortæller Johan Meyer, Frøslev, da der er lidt Svovl i dem, og det gør Temperaturen pletvis for høj i Staalet, der kun maa have en vis Varmegrad, som skal kendes paa Staalets Farve. »Det

skal holdes inden for det brune«. Den vigtige Hærdning af Staalet foregik bedst i rindende Vand, og ikke enhver Smed var dygtig til det. En Smed i Øster Terp var berømt for sin Duelighed paa det Omraade.

Efter at jeg havde modtaget saadan Undervisning i en for mig hidtil ret fremmed Egn, gik min Tanke straks med bange Anelser hjem til Bov Sogn, hvis Natur jeg tidligere har gjort mig klog paa. Nogle Fordybninger i en Flyvesandsbanke i Kragelund Mose kendte jeg nok; men jeg havde kun sat dem i Forbindelse med Jægerens Virksomhed. Der var nemlig gravet efter Mikkell i Flyvesandet. Min første Tur efter min Hjemkomst viste mig imidlertid straks, at der ogsaa her var Kulpolde med Tørvekulbrokker. Tilmed vidste Peter Christiansen, Kragelundgaard, at fortælle om Kulbrænding. Hans Bedstemoder havde været med til det, og Smed Rubusch, Kragelund, havde anvendt Tørvekul endnu omkring 1860. I en Mose tæt ved Øster Løgum har jeg ogsaa set Kulpolde.

I Hugo Matthiesens: Den sorte Jyde og i nogle Bøger fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede (de er alle nævnet i Matthiesens Litteraturfortegnelse) har jeg fundet rigelig Bekræftelse paa det, jeg hørte ude i Moserne. I »Oeconomiske Annaler« 1807 slaar Skovrider Wiinholdt til Lyd for en bedre Brændingsmaade, hvorved Tørvene skulde give flere og bedre Kul. I 1830 skriver C. Dalgas, at den wiinholdtske Metode ikke synes at være bekendt; og efter hvad jeg har forstaaet, var Fremgangsmaaden i 1870 som i 1807. Skulde jeg dømme efter mit umiddelbare Indtryk, vilde jeg tro, at det gik Wiinholdts Skrift som Spillemeisterens, der »var saa lærd og saa langt og med de allersværeste kinesiske Ord«. Det lød for indviklet for en jævn Gaardmand af 1807. Men baade dette Forslag og en Beretning, ogsaa i Oeconomiske Annaler 1807, om hvordan Bønderne fremstillede Smedekul af det, der ragedes ud af en tørvefyret Bagerovn, kan sættes i Forbindelse med noget saa aktuelt som: Forøgelse af Hjemmeproduktionen p. Gr. af Krigsspærring. Følgende Oplysning meddeles i samme Sammenhæng: Bønderne maatte ofte selv møde med Brændsel, — og i øvrigt hjælpe Smeden ved at trække Blæsebælgen og svinge Forhammeren —, naar de skulde have noget smedet. Blev der nu leveret for faa Kul og for mange Tørv til Smeden, klarede han sig paa den Maade, at han smedede med gode Kul »fra første Morgenstund«; men før han gik ind for at nyde sin Davre, lagde han en stor Portion gode ituslaaede Tørv paa Essen, pustede Ild i dem med et Par Slag af Blæsebælgen og lod dem brænde, mens han spiste, hvorefter de forkullede Rester slukkedes med Vand og var parat til senere Brug. Her fungerede Essen altsaa som primitiv Kulmile.

Endnu noget som i Forbindelsen Kulbrænding interesserer mig ganske særligt. I nogle stærkt udjævnede Kulpolde i Alslev Mose fandt jeg ikke Brokker af Tørvekul, men af Trækul. Ingen af alle dem, jeg har talt med, erindrer noget om Kulsvidning af Træ; dog kan det ikke i højere Grad undre en at finde Rester af Trækulmiler saa tæt ved Urskoven Draved. Men om Aftenen cyklede jeg ud til et Engdrag ved Store Knivsig Nordøst for Rabsted for at se nøjere paa nogle skjoldformede Forhøjninger, der havde vakt Geologers Undren, men ikke faaet nogen Forklaring. Med den Øjeindstilling, jeg havde, forekom det mig straks sandsynligt, at jeg her stod overfor gamle Kulpolde, og jeg fandt da ogsaa Trækulstumper i Muldvarpeskuddene. Kulsviere vilde i Dag have slette Vilkaar i den Egn, en af de mest træfattige i Landet. Men Fortidens Røst taler altsaa om Skov. Den samme Røst høres i nogle af Egnens gamle Stednavne, som Dr. Lausten-Thomsen paa staaende Fod kunde nævne, da jeg fortalte ham om Fundet: Hessel (eller Hejsel), Høgsholt og flere.

Efter et senere Besøg i Knivsig, hvorved jeg gravede nogle Prøvehuller og kun fandt Kulrester i et af dem, tør jeg kun udtrykke mig saadan: Min Tydning af nogle utydelige Spor er: Her er der brændt Trækul.

Men dette har intet Perspektiv. Egnen om Rabsted er et helt Minefelt; der er Mængder af Myremalm i Engene. Af denne Myremalm er der udsmeltet Jern. Mølleren i Øster Højst, Jensen, har fremgravet flere smaa Smelteovne; og Jernslagge fra disse Ovne findes ikke sjældent paa Markerne. Til denne Jernudvinding er anvendt Trækul. Det var interessant, om man kunde udfinde Alderen af Trækulmiler og Jernovne. Men dertil har jeg langt fra tilstrækkeligt Materiale. Hvis Læserne hører om Fund af Jernovne eller gamle Kulpolde med Trækulstumper, anmodes de om at lade Meddelelsen gaa videre til en interesseret, f. Eks. mig.

Præst og Befolkning under Oprøret i 1848 - 50.

Af Sognepræst Dr. Jens Holdt, Brede.

Hosstaaende aftrykte Brev ¹⁾ (Concept) er skrevet af Sognefoged Hans Christian Reuter ²⁾ i Stollig, Løjt Sogn, til dennes Sognepræst Martin Hinrich Kaftan ³⁾. Tidsomstændighederne er følgende: Hertugdømmet staar under den efter den anden Vaabenstilstand i 1849 indsatte Bestyrelseskommission, bestaaende af Dansk-Slesvigeren F. Tillisch, Preusseren Grev Eulenburg og den engelske Gesandt i Hansestæderne Oberst Hodges. En Del slesvig-holstensk sindede Embedsmænd, der stillede sig i Spidsen for »den passive Modstand«, er bleven afskedigede, blandt disse Provst Joh. A. Rehhoff i Aabenraa. Denne var af den provisoriske Oprørsregering konstitueret som Superintendent i Nordslesvig, men er nu i dette Embede erstattet med Sognepræst Jep Hansen i Hjordkær. En Del forjagede danske Præster er vendt tilbage og atter indsatte i deres Embeder, deriblandt Provst U. S. Boesen i Fjelstrup, den senere Biskop. Den danske Bevægelse har vundet ny Styrke. Men det vigtigste er, at de loyale Elementer vover at hæve deres Røst og at tale Slesvigs Sag, men som hidtil under dansk Styre.

Til disse loyale Mænd hører aabenbart ogsaa Reuter (oprindeligt Rytter), der havde en ledende Stilling i Sognet og tør siges at tale paa Befolkningens Vegne. Han har Aftenen forud for Brevets Affattelse

1) Velvilligst overladt af Ejeren Bibliotekar Frk. B. Jespersen i Stollig, en Slægtning til Brevskriveren.

2) Født 1804 i Stollig, død 1872 sammesteds, Søn af Boelsmd. Jep Christesen Rytter og Hstr. Katrin f. Holmands, gift 1833 m. Ellen Ottesen, Datter af Boelsmd. Hans Marcussen og Mett f. Peder Lorenzen i Barsmark. Sognefoged i Løjt Sogn 1833—68, nedlagt Embedet, Medlem af Stænderforsamlingen til sin Død.

3) Født 1807 i Nykirke ved Tønder, Præst i Løjt 1843—50, død 1853 i Pinneberg. Fader til Generalsuperintendent Th. Kaftan og Professor Julius Kaftan.

opsøgt Sognepræsten og haft en Samtale med ham om Præsternes Holdning. Af de 12 Spørgsmaal, som han i Brevet forelægger sin Sognepræst til velvillig Overvejelse, fremgaar det, at denne vel udrustede og kristeligt tænkende Lægmand anser de slesvigske Præsters Tilslutning til den provisoriske Regering for stridende imod deres edsbundne Embedspligter, ja imod selve Kristendommen, hvis Forskyndere Præsterne jo skulde være. Frederik den VII er Slesvigs legitime Regent. Præsterne bør være de første til at yde ham Lydighed. Slesvig-Holstenerne har handlet imod Kristi Bud og besmykket deres Oprør med Løgnen om den »ufri« Hertug. Tyskland har intet at gøre i Slesvig. Kun dets militære Overmagt lader det blande sig i Slesvigs Sager. At Oprørsaaenden imidlertid trods Vaabenstilstanden og den nuværende blandede Regering stadig holdes vedlige, skyldes fortrinsvis Præstestanden, skønt intet ubilligt er blevet forlangt af den, og dens politiske Virksomhed strider mod dens egentlige, kirkelige Opgave. Brevskriveren har begrundet Formodning om, at hans Sognepræst ogsaa har indset det rets- og kristendomsstridende i den indtagne Holdning, og anmoder ham derfor til for hans egen og for Sognets Skyld offentligt at vedkende sig sin Fejltagelse, at han ikke skal komme til at lide samme Skæbne som hans Foresatte, Provst Rehloff, hvis Afsættelse Reuter efter Omstændighederne anser for fuldt berettiget. —

Med Urette mener Reuter dog, at Præsternes Standpunkt var begrundet i en vis »Herskesyge«, som vel ellers nok kunde gøre sig gældende og var blevet ordsprogelig. Men i dette Tilfælde var Aarsagen sikkert Overbevisning, en Holdning, der rigtig nok overvejende stod i absolut Modsætning til Befolkningens Opfattelse og derfor burde have ladet Embedsmændene forstaa, at deres Plads ikke mere var i dette Land og Folk.

Man spørger uvilkaarligt, hvordan Udviklingen vilde være foregaaet, hvis Embedsmændene havde stillet sig der, hvor de hørte hjemme, paa Befolkningens Side. —

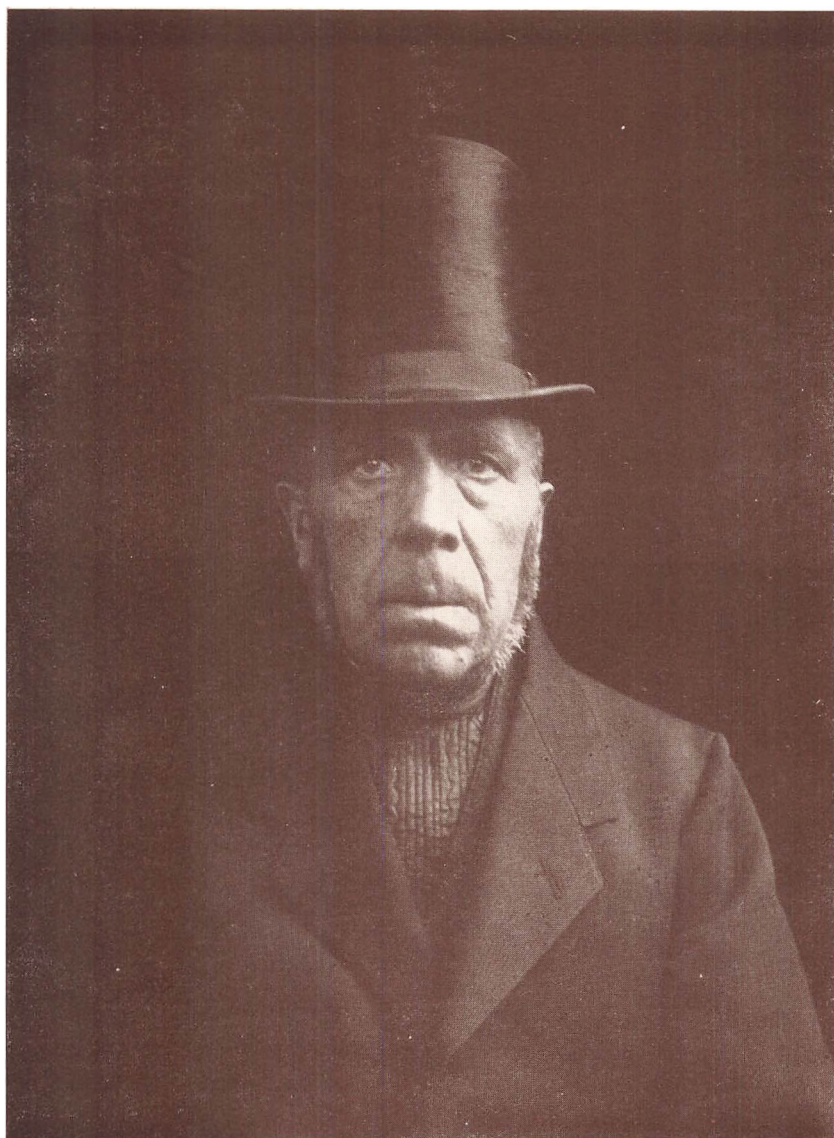
Kaftan hørte som bekendt ikke paa sit Sognebarns gode Raad i ellefte Time. Følgen blev hans Afskedigelse efter den nye danske Vaabensejr og derpaa følgende Fredsslutning, maaske ogsaa hans tidlige Død i det fremmede, og vel ikke mindre Sønnens afgjorte, tyske Indstilling. Men denne maatte jo saa ogsaa inden sin Død opleve, at Nordslesvigs danske Befolkning i 1920 fik Retten tilsidst.

Sønderjydsk Maanedsskrifts Billedkonkurrence
(Se Teksten Side 84).

Gamle Sline fra Gallehus.

Bedemanden fra Møgeltønder.

Stollig, den 22. Juni 1850.

Velærværdige Herr Pastor Kaftan!

Paa Hjemveien i Gaaraften tænkte jeg paa Dem, jeg kom til at føle mig overbeviist om at Verdens Omdømme, Ære og Gods virkelig er Dem mindre værd, som at staae beroliget for den alvidende Gud, og min Agtelse og Kjerlighed for Dem kan kun herved formeres, omendskjønt vi vist begge ere enige i at ogsaa det verdslige Gode Gud har skjænket os ikke letsindig maae bortkastes. — Jeg elsker Dem Herr Pastor, og jeg antager ogsaa at De ikke har noget imod mig, og troer derfor at De ikke vil vredes over, at jeg endnu engang beder Dem om, alvorligt at prøve og overveie om ikke De og hele Geistligheden i *Guds* Øine ere paa forkerte Veie, det er i det Mindste mig ikke mulig at faae nogen anden Overbeviisning, og det saa meget mindre naar jeg eftertænker følgende Spørgsmaale:

1. Er Friderich VII ikke vor legitime og rette Regent? Har De Herr Pastor i Deres Svar til Commissionen i Haderslev i Foraaret 1848 ikke anerkjendt ham som saadan og forpligtet Dem til ogsaa i Fremtiden at anerkjende ham derfor? —

2. Er det, især fra Religionens Side betragtet, ikke vores alles men i Bysynderlighed Geistlighedens Pligt, at være den os lovmæssig beskikkede Regent lydig, og ikke vise nogen Opsætsighed eller stiv-sindede Demonstrationer, saalænge det paa nogen mulig retfærdig Maade kan undgaaes? —

3. Maae den første Fremgangsmaade fra Slesvig-Holstensk Side i denne Sag, derfor ikke ansees for meget for overilet, ulovlig og rent stridende imod vor Frelzers Grundsætninger i det nye Testamente? —

4. Er ikke den eneste Ting som kunde besmykke Sagen, nemlig Paastanden om Friderich VII Ufrihed, latterlig og ugrundet? — og ville paa denne Maade, Kongen af Preussen eller et eneste Menneske i Verden være frie? —

5. Kan det antages at Hertugdømmet Slesvig hører til Tydskland? — Eller har Tydskland paa Lovlighedens Viis noget i Slesvig at *befale*?

6. Maae den Magt, ved hvilken Forbundsforamlingen i Foraaret 1849 indsatte en Regjering over Slesvig, derfor ikke betragtes som udsprungen fra Krigsovermagten, og naar derfor Forbundsforamlingen i Sommerens Løb, var nødsaget til at afstaae denne Overmagt til Preussen, havde Preussen da ikke ligesaavel som Forbundsforamlin-

gen Ret til at forandre Regjeringen i Slesvig naar den fandt det for godt? —

7. Naar nu Preussen eenedes med Slesvigs rette legitime Regent derhen, at en Bestyrelse blev indsat, til at bestyre Slesvig som et særskilt selvstændigt Hertugdømme, indtil en endelig Fred kunne blive istandbragt, naar og Tydskland føiede sig deri, den egentlige Befolkning i Hertugdømmerne forblev rolig, Stadtholderskabet og en stor Deel af den verdslige Embedsstand gav efter og veeg for Overmagten, kunne da ikke ogsaa Geistligheden med Beroligelse havde holdt sig rolig? -

8. Gjorde Geistligheden det? — Optraadte den ikke meget meere forberedt og forenet for at gjøre en Slags passiv Modstand uden at der i dens *egentlige Virkekreds i Religionens Sag* forlangtes nogen Forandring eller noget ulovligt af den.

9. Er denne Fremtræden virkelig foretaget i Ydmyghed og for at fremme Guds Ære? — Er den ikke meget meere fremgaaet af Herskesyge og for at gjøre sig stor for Verden og for med Magt og paa Trodsighedens Vei, mulig at tiltvinge sig en *uafgjort og tvivlsom* Ret?

10. Stemmer dette med det nye Testaments ydmyge og forsonende Grundsætninger, og med de oven omtalte Forhold til vores Regent? og giver Præsterne ved unødvendig at sætte sig i Spidsen for slige *verdslige* Demonstrationer deres Menigheder efter Jesu Lære derved det rette Exempel for at vise til den nødvendige Forsonlighed mod Gud og vor Næste, hvorved den evige Velfærd skal opnaaes. —

11. Og hvad Provst Rehhoffs Afsættelse angaaer. — Er det ikke Bestyrelsenscommissionens Pligt at forvalte Slesvig efter de af Preussen og Dannemark trufne Bestemmelser? — Er det ikke en naturlig Selvfølge at de Embedsmænd som ikke vil efterkomme disse Bestemmelser maae bortfjernes fra deres Embeder, hvis Bestyrelsen har Kraft dertil? — Kan det være i Præsternes Kald at undersøge paa hvilken Maade saadan Afsættelse bør skee? — Naar f. E. alle Præster vare af samme Mening som De Herr Pastor og ingen ville paatage sig at rygte de kirkelige Handlinger i Deres Sted; eller en uværdig Mand blev antagen eller tvungen dertil, kunne De da forsvare at sætte Deres Menigheds evige Velfærd paa Spil, fordi De *troede* en uretfærdig Gjerning begaaet, hvori De var uskyldig og som heller ikke stod i Deres Magt at ændre?

12. Og nu endelig til Slutning Herr Pastor, oprigtig: Troer De ikke at Geistlighedens omtalte Fremgangsmaade havde været rettere og bedre gjort som gjort, og ønskede De ikke hellere at hvad De i denne Henseende har foretaget, havde været uskeet? — Forholder det sig saaledes da veed De og Deres Gud det, — lad ogsaa Verden vide det og lad den dømme hvad den vil, for Gud troer jeg De med Beroligelse kan gaae Fremtiden imøde. —

Herr Pastor! See ikke paa Skriftets plumpe og behreidende Udtryk men prøv dets velmeente Mening og Gud være med Dem og mig og os alle.

H. C. Reuter.

Michael Taysen paa Buskmose

Af Sognepræst E. Juhler, Aabenraa.

Buskmose, en Selvejergaard eller, rettere sagt, 2 Selvejergaarde i Rinkenæs Sogn, ejedes i Slutningen af det 16. og i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede af Thaysen Slægten. 1578—1638 nævnes en Hans Taysen paa Buskmose, ved Siden af ham nævnes omkring 1600 Christian Taysen og Nis Taysen, 1603 dennes Enke Kirstin Nissis, saa igen en Christian Taysen 1610—42 og 1639 Johann Taysen. — Den Michael Taysen, der her skal fortælles lidt om, var imidlertid ikke født paa Buskmose. Holbøl Kirkebog, der indeholder en Fortegnelse over Herredsfogderne over Lundtoft Herred og deriblandt ogsaa nævner Michael Taysen, fremhæver udtrykkeligen, at han var født i Stubbæk, hvor hans Slægt havde siddet som Selvejerbønder gennem mange Generationer. Faderen Jes Taysen var Sognefoged for Ensted Sogn, han nævnes som saadan 1611—1627, han maa være død tidligt, thi 1630 sad Enken Mette Jessis paa Gaarden, hun opgav da det Tab, hun havde haft ved de fjendtlige Troppers Plyndring, til 641 Mark Lybsk, 4 Heste, 3 Hopper, 4 Stude, 3 Tin Kander, 6 Tin Fade, 6 Tin Tallerkener, 2 Kedler, 28 Lagener, 26 Læs Korn og desforuden noget

tærsket Korn var bleven hende frataget. Mette Jessis døde i November 1659. Farfaderen Peter Taysen i Stubbæk omtales 1579—92 som Herredsfoged for Lundtoft Herred (1593 som tidligere Herredsfoged). Oldefaderen Jes Taysen i Stubbæk nævnes i et Tingsvidne af 7. 2. 1552, og 1555 forekommer han som Vidne, om han har været Sognefoged eller Herredsfoged vides ikke. Derimod nævnes Tipoldefaderen Peter Taysen i Stubbæk 1509—43 som Herredsfoged, han forekommer ogsaa i Jordbogen af 1543, han betalte Plovskat men var som Foged fri for andre Skatter. — Michael Taysens Broder Peter Taysen overtog Fædrenegaarden, han var fra 1642 indtil Begyndelsen af 60-erne Herredsfoged for Lundtoft Herred, og hans Efterkommere har endnu gennem mange Slægtled siddet paa samme Gaard i Stubbæk.

Michael Taysen har først været bosiddende i Rinkenæs By. Efter Professor O. H. Mollers Stamtavler skal han have været gift med Catharine Bentsen, Datter af Herredsfoged over Tønder Herred Friedrich Bentsen, der ejede en Gaard i Sæd (Ubjerg Sogn), dersom det passer, har hun vistnok været Enke efter den 1640 afdøde Hans Bennich paa Bennichsgaard, der var Herredsfoged over Lundtoftherred 1622—40, paa anden Maade kan det ikke forklares, at Michael Taysens eneste Søn kom til at hedde Hans Bennich. — Men i den Arnkiel-ske Slægt findes der gamle Familieoptegnelser, der oplyser, at Christoffer Arnkiel paa Tolsted, der døde April 1616, 81 Aar gl. og hans Hustru Kirstin, der døde April 1595, havde en Datter Marin, som var født 1576 og gift med Hans Bennich paa Bennichsgaard, og der tilføjes, at en Datter af dette Ægteskab blev gift med Michael Taysen paa Buskmose, i dette Tilfælde vilde Sønnen Hans Bennich jo have faaet sit Navn efter sin Morfar. Iøvrigt fremgaar af Michael Taysens Testament, at enten han eller hans Hustru har været gift 2 Gange, thi der er Tale om Børn og Stifbørn. Til Buskmose kom Michael Taysen 1663, han var dengang allerede bleven sin Broders Efterfølger som Herredsfoged over Lundtoft Herred. Sagen var den, at Hans Petersen i Krusaa efter Johann Taysens Død havde overtaget den ene af de to Buskmose Gaarde paa Grund af en Skyldfordring paa 296 Mark Lybsk, Han agtede at sælge Gaarden igen, men inden han solgte den til Fremmede, tilbød han Michael Taysen som Slægtning at købe den for den paa hvilende Gæld (de Taysener i Stubbæk og de Taysener paa Buskmose maa altsaa have tilhørt samme Slægt). Michael Taysen tog imod Tilbudet og fik den 3. 2. 1663 Skøde paa Gaarden. 2 Aar senere bød der sig Lejlighed til ogsaa at erhverve den anden Buskmose Gaard. En Fru Hejlvig Røbstorff, der ligesom i første Tilfælde var kommen i Besiddelse af Gaarden paa Grund af en Skyldfordring paa 650 Mark

Lybsk til den tidligere Ejer Jes Rhøen, som var død Aaret iforvejen, tilbød ham Gaarden og han overtog ogsaa denne Gaard for den paa-hvilende Gæld. Man bør huske paa, vi er i Midten af det 17. Aarhundrede, 1659 havde Polakkerne huseret slem i Nordslesvig, mange Selvejerbønder maatte den Gang gaa fra deres Gaard, andre blev Fæstere paa den Gaard, de tidligere havde ejet.

Rinkenæs Kirkebog gaar ikke langt nok tilbage til at kunne give Oplysninger om Begivenhederne paa Buskmose fra hin Tid, men Holbøl Kirkebog indeholder nogle interessante Meddelelser. Den fortæller, at Michael Taysens eneste Søn Hans Bennich af Buskmose den 21. 3. 1669 ved et Bøsseskud blev dødeligen saaret af sin egen Svoger Christian Tielsen, han døde saligt i Herren den 2. April og blev begravet den 9. April. I Rinkenæs Kirke findes endnu en Gravsten over den unge Mand, hvoraf fremgaar, at han var født 1646, altsaa 23 Aar gl. — Var det et Vaadeskud eller var det blevet affyret i Hidsighed? Ingen kan sige det! I ethvert Fald var det haardt for Forældrene at miste deres Søn paa den Maade og ovenikøbet ved deres Svigersøns Haand. — Om Øvrighedens Indgriben i denne Sag hører vi intet. Christian Tielsen, der var Pensionarius (Forpagter) paa de Ahlefeldtske Godser Bøjskov og Fiskbæk, mistede hverken Livet eller sin Stilling, hans Kone søgte heller ikke Skilsmisse, efter at han havde dræbt hendes eneste Broder, der fødtes dem i de følgende Aar endnu flere Børn, men Situationen maa, som det vil ses af det Følgende, alligevel en Tid lang have været alvorlig nok. Efter Datidens Lov og Ret var det ikke Øvrigheden, men den dræbtes nærmeste Slægt, der skulde anlægge Sag, dersom de vilde have Drabsmanden dømt, men Sagen kunde ogsaa ordnes paa den Maade, at Drabsmanden og hans Venner tilbød at betale Mandebod til den dræbtes Paarørende. — Det kan derfor ikke undre os, naar Holbøl Kirkebog fortæller, at Christian Tielsens Broder Hans Tielsen og en anden Broder, vistnok Lorenz Tielsen, der var Husfoged paa Graasten og Pensionarius paa Grøngrøft, allerede før Begravelsen indfandt sig paa Buskmose for at bede om Forlig. Dette lod ogsaa til at lykkes, Forældrene svarede, at de ikke tørstede efter Svigersønnens Blod, han skulde bare aldrig mer komme dem for Øje, da de ikke kunde taale at se ham. Brødrene drog hjem med denne gunstige Besked og de har vel haabet paa, at Tiden vilde jævne Resten. Men det kom anderledes. — Gud selv greb ind! — skriver Holbøl Præst. Beretningens Ordlyd er følgende: Da Forældrene endnu grædende stod ved deres Søns Baare, aabnedes pludseligen den afdødes Mund og udspyede en 1½ Alen lang Blodstraale, hvori de saa et Tegn fra Gud, og de lod da Drabsmandens Paarørende vide, at denne hver-

ken skulde have Fred tillands eller tilvands, thi Blodet standsede ikke, førend Faderen lagde sin Haand paa den afdødes Legeme og lovede, at han vilde hævne hans Død. — Præsten i Holbøl citerer endnu Skriftens Ord: »Kajn, din Broders Blods Røst raaber til mig«. — Han tilføjer, at han har sin Viden om denne Begivenhed fra Hr. Nicolaus (Præst i Rinkenæs 1664—80), som havde været Øjenvidne til det skete. — Holbøl Præsten ser endnu et andet Tegn paa Guds Indgriben deri, at, da Hans Tielsen og andre Brødre og Svogre den 9. April igen indfandt sig paa Buskmose for at faa Sagen bilagt, druknede imedens Hans Tielsens lille Datter i en Kælder med Vand. — Ecce vindicta DEI (der ser du Guds Hævn!) tilføjer han.

Saa vidt vi kan skønne, er der alligevel ikke bleven rejst Sag imod Christian Tielsen, men Michael Taysen blev ved at bære Nag til Svigersønnen, ogsaa Datteren og Børnebørnene maatte undgælde, som vi ser af hans Testament. Michael Taysen efterlod 3 Døtre: 1. Metta, gift med Christian Tielsen, 2. Cathrine, gift med Casper Ernst Møller, 3. Marin, gift med Peter Hinrichsen. Gaarden Buskmose delte han mellem de 2 Svigersønner Casper E. Møller og Peter Hinrichsen, Christian Tielsen omtales slet ikke, men hans Hustru Fru Metta Tielsen modtog en Affindelsesum paa 400 Mark Lybsk. Mod denne Ordning gjorde hun med sin Svoger Husfoged Lorenz Tielsen som Curator Indsigelse, især og, da hun som ældste Datter havde Jus præferentiæ (Førstefødselsret), men Øvrigheden gav Faderen Medhold, og det blev ved de engang trufne Bestemmelser.

Michael Taysen er død paa Buskmose omkring 1685. — Casper E. Møller var en Tid lang Herredsfoged over Lundtoft Herred, senere blev han Slotsfoged paa Nykøbing og Ridefoged paa Falster, han bortforpagtede da sin Halvdel af Buskmose til Christian Tielsens Svigersøn Hans Clausen, indtil han 1702 solgte den til sin Svigerinde, Peter Hinrichsens Enke. Peter Hinrichsen var født i Bov, han ejede tillige Gaarden Kragelund og døde der 1688. I Hinrichsen Slægten forblev det samlede Buskmose indtil 1813, da gik Gaarden ved Giftemaal over i Richelsen Slægten, der har ejet den, indtil den i 70erne solgtes til den senere Landraad v. Uslar. — Christian Tielsen og Metta Taysen havde mindst 3 Døtre: 1. Cathrina, gift den 19. 7. 1688 med Thomas Esmarch, som dengang var Pensionarius paa Fiskbæk, senere blev Skovfoged i Hytterkobbøl i Vedsted Sogn. 2. Anna Elisabeth, gift den 20. 6. 1699 med Johannes Arrien, der var Foged over Aartoft Len. 3. Anna Dorothea, gift med Hans Clausen, som først var Forpagter paa Buskmose, senere Ejer af en Gaard i Holm og tillige Foged over Søgaard Len. — Michael Taysen havde forresten haft en Søn til, Jes,

aabenbart opnævnt efter Farfaderen i Stubbæk, men han var allerede død den 4. 8. 1664, 12 Aar gammel, altsaa førend Ulykken hændte med Hans Bennich.

Michael Taysen levede i en urolig Tid. Som Dreng saa han sit Barndomshjem blive udplyndret af fjendtlige Tropper — efter Familietraditionen skal han være født 1618 —, medens han var Bonde i Rinkenæs rasede den nordiske Krig og Polakkerne plyndrede og skændede allevegne, hvor de kom frem. Han maa have været en energisk og en dygtig Mand, naar han turde overtage de 2 uden Tvivl hærgede og forsømte Buskmose Gaarde og fik dem bragt i Kultur igen. — Men, hvad der har endnu mer at sige, Michael Taysen var en redelig og retskaffen Mand! De urolige Tider havde bragt det med sig, at Korruptionen iblandt Embedsmændene var stor, næsten alle tog imod Bestikkelser og søgte paa anden uretfærdig Maade at berige sig. Omkring 1680 fandt en stor Udrensning Sted iblandt Embedsmændene i Tønder Amt, mange blev afskediget, andre maatte betale store Beløb tilbage, som de havde tilegnet sig ved Underslæb. Kun faa gik Ram forbi, deriblandt Herredsfogderne Michael Taysen paa Buskmose, Fedder Lund i Højer og Hans Nissen, Hajstrupgaard. At Michael Taysen ikke kunde tænke sig at se sin Søns Drabsmand som sin Efterfølger paa Buskmose, selv om det ved Drabet vel nok nærmest har drejet sig om en ulykkelig Hændelse, det er menneskeligt og begribeligt, ligesom det er menneskeligt begribeligt, at hans Datter holdt til sin Mand og kæmpede for sine og for sine Børns Rettigheder.

Hverken Michael Taysen eller Christian Tielsen efterlod sig Sønner, men deres Efterkommere paa Spindesiden er talrige i Nordslesvig.

„Sønderjydsk Maaanedsskrifts“ Billedkonkurrence

Vor Billedkonkurrence fandt Tilslutning fra 16 Deltagere, der ialt indsendte 97 Billeder. Redaktionen har med sagkyndig Bistand foretaget følgende Præmiering:

1. Præmie (50 Kr.): Godsinspektør Davidsen, Møgeltønder.
Billede: Gamle Stine fra Gallehus.
2. Præmie (25 Kr.): Bent Clausen, K. F. U. M., Odense.
Billede: Lambjerglund Strand.
3. Præmie (25 Kr.): Redaktør V. Lausten, Tønder.
Billede: Vadehavet.

Endvidere præmieredes følgende Billeder med hver 10 Kr.:

4.—13. Præmie: Godsinspektør Davidsen, Møgeltønder. Billede: Bedemanden fra Møgeltønder. — Lærer Gregersen, Visby. Billede: Døren i Ubjerg Præstegaard. — Bankassistent Erik Svendsen, Tønder. Billeder: Rinkenæs Kirke og Ved Vidaaen. — Aage Helbig Hansen, Lindegaardsvej 31, Charlottenlund. Billede: Dybbøl Mølle. — Lærer J. M. Holdt, Ullerup pr. Avnbøl. Billeder: Fra Løjt Land og: Notmark Kirkestalde. — Mejeribestyrer Truels Sørensen, Skærbæk. Billede: Misthusums døde Værfter. — Sognepræst A. Wigand Mathisen, Jyllinge pr. Roskilde. Billede: Tønning Havn. — K. E. Wulff, Haderslev (Postbox 56). Billede: Haderslev Havn.

Redaktionen takker for den gode Tilslutning. Præmierne tilsendes og de ikke præmierede Billeder tilbagesendes i Løbet af denne Maaned.

Tekst til de medfølgende to præmierede Billeder.

GAMLE STINE FRA GALLEHUS.

Gamle Stine Sørensen, som til daglig kaldtes Stine Knif, ligger for længst under Mulde, men hun mindes godt af mange. Hun var en typisk gammel Kvinde — lidt af en Særling —, der sled sig gennem Livet i Fattigdom og Nøjsomhed. Hun blev tidlig Enke og kom da ofte i Vanskeligheder eller i Knibe (i Knif) og derfra fik hun Øgenavnet Knif. Stine havde ikke Raad til at købe nyt Tøj, hun syede da selv Skorter af Sækkelærred og var øjensynlig vel tilfreds dermed. Stine vilde gerne passiare lidt og ved en saadan Lejlighed blev dette Billede taget. Hun ses ludende sig over Husets Halvdør — æ Baasdør. Stine døde i en Alder af 82 Aar.

BEDEMANDEN FRA MØGELTØNDER.

Billedet forestiller Markus Hansen — Markus Snedker — fra Møgeltønder. Det var en naturlig Sag, at en Snedker, der lavede Ligkister, agerede Bedemand i Byen og i Sognet. Skikken, at indbyde til Begravelse — Henfølgen — ved, at en Bedemand gik fra Dør til Dør, er meget gammel og har i Møgeltønder holdt sig næsten til Markus Hansens Død i 1929. Markus forstod at antage en alvorlig Mine, og naar han mødte i Kisteklæder og med høj Hat, vidste man, hvad der var paa Færde. Ingen turde da indlade sig paa spøgefuld Passiar med Markus, der ellers nok under andre Omstændigheder satte Pris paa en saadan.

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 — 807 — 808

DET LEVENDE LYS

skaber den rette

Stemning, Skønhed og Hygge

— *men, altid*

ASP-HOLMBLAD

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 — Telefon 516 og 517
Skanderborg

Reserveret B.

Horsens Landbobank A/S

Kontortid 9¹/₂—2 og 4—5
HORSENS

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn- og Foderstoffer
Esbjerg

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

„Sønderjydske Maanedsskrift“

Kr. 6.00 aarlig.

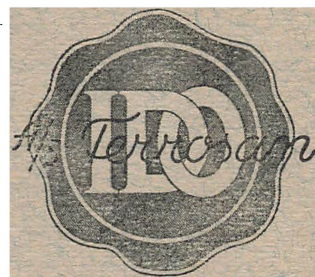
Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er behagelige i Brug.

Silkeborg Husholdningsskole
Statsanerkendt m. Barneplejeafd.
Moderne Skole, smukt beliggende. Alm.
og elektr. Køkken, Centralvarme, Bad.
5 Mdrs. Kursus beg. 4. Maj. Maanedskursus i Barnepleje alene afholdes i April. Progr.sendes. SYNNOVE LUND

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

er Garantmærket for

MEDICIN

fremstillet af Medicinalfabrikken FERROSAN og klinisk gennemprøvet af medicinske Autoriteter og Hospitaler saavel i Danmark som i Udlandet.

Det kgl. oktr. alm.
Brandassurance-
Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
forelkring

Hovedkontor:

Højbroplads 10
København K.
Telf. Cent. 447

Aktieselskabet

Skarrehage Mølerværk

Nykøbing Mors.

KURANSTALTEN
Gl. Skovridergaard
 V. STARCKE
 OVERLÆGE
 AABEN HELE AARET
SILKEBORG
 FORLANG
 PROSPEKT
 TLF. 514
 515

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5
 „Telefon 3310 (4 Linier).“
 Randers

Støt de sønderjydske Indsamlinger

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
 18

P. A. KRUUSE

cand. pharm. — ODENSE

Fabrik: Kochsgade 29

Butik og Kontor: Flakhaven 1

Telefon 227

Støt dansk Industri

Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
 5 — Vinterskole.
 Skoleplan sendes.
 Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Sparekassen for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:
 9—12, 2—4. Lørdag 9—1.
 HADERSLEV

Ja - men

Jemas

Kaffe

smager bedst

Fabrikant
 Paa egne moderne Maskiner
 Carl Schøler, Kbhvn. Etabl. 1808.
 Egen Import

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
 Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
 Grundlagt 1848

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydjydske Jernbaner

Kornhandel Akts.

A. HÜBSCH

København

Hellerup

Gymnastikhøjskolen.

(Fra 1. April 1927 anerkendt og optaget paa Højskoleloven).

Plan med Oplysninger om Skolearbejdet og om Understøttelse gennem Amterne eller Elevforeningen „O. D.“ ved

NIELS BUKH,
 Ollerup.

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

((Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkontrollens selvvirkende Kontrol.

Antager Frøavlere.

BAMBA'S

Smør og Kaffe

VEJLE STØBEGODS

C. M. Hess' Fabrikker A/S